

Pavel Kovář

SKUTEČNÝ
MILOŠ KOPECKÝ

Pavel Kovář

SKUTEČNÝ MILOŠ KOPECKÝ

© Pavel Kovář, Jana Kopecká, 2015

© NAKLADATELSTVÍ XYZ, 2015

ISBN 978-80-7505-258-2

OBSAH

I. Vlastní životopis	/9
II. Život šel dál... (Pavel Kovář)	/101
III. Poznamenán ohněm (Cyril Höschl)	/279
IV. Fejetony, glosy, povídky	/293
V. Řekli a napsali o něm	/319

I. Vlastní životopis

Miloš Kopecký

*Nejsem filozof. Nevěřím dosti rozumu,
abych mohl věřit nějakému systému.*

*Co mě zajímá, je vědět,
jak je třeba se chovat,
když nevěříme ani v boha, ani v rozum.*

Albert Camus

PROLOG

Každý ovšem píše knihu...

(Sinclair Lewis: Dopis od královny)

Psát autobiografickou knihu může mít objektivní oprávnění jen v několika málo případech; první jest ten, že autor sám je natolik významnou osobou, aby se dal předpokládat zájem veřejnosti o vše, co se týká této osoby i soukromě, nebo dokonce právě soukromě.

V druhém případě může být autor zcela nevýznamný za podmínky, že při něčem významném byl! „Být při tom“ je jednou z prvních ctností nejen reportérů, ale také politiků a kromě nich všech *arivistů* (redakční pozn.: povýšenců, kariéristů); autor, ač nevýznamný, zažil nějaké významné události nebo se znal s jinými významnými lidmi, a podává o tom nyní svou výpověď a svědectví: odlesk slávy a záře velkých dějů padá přitom možná částečně i na něj.

Třetí možnost jest ta, že autor není ani významný, ani nic pozoruhodného nezažil, ale věří, že vyprávěním o svém životě může něco nového sdělit, předat moudrost nebo rozšířit poznání.

Prvním případem jest například André Gide nebo Charles Chaplin, kteří splňují současně i polovinu požadavků kategorie druhé i třetí, druhým Ilja Erenburg nebo V. V. Štech a třetím – kdokoliv.

Když jsem takto vypočetl všechny podmínky pro psaní vlastního životopisu, nastavil jsem tím mohutný otazník sám sobě: proč to vlastně dělám já? Příliš významný nejsem, nic světoborného jsem nezažil, s největšími osobnostmi své doby jsem se neznal a pochybuji, že bych mohl říci světu něco, co by chytrí lidé už dávno nevěděli. Pomineme zajisté shovívavě ještě jednu možnost, jejíž původ je až nepěkně subjektivní: že autor, mýle se sám v sobě, cítí se natolik důležitý a zajímavý, že vypráví svůj život, ať kdo chce, nebo nechce. Do této kategorie bych nerad spadal. Maje tedy před sebou jen tři počestné možnosti, snažím se rozpoznat, do které z nich nejspíše patřím.

Už tím vlastně přiznávám, že k tomu, abych započal tuto knihu, mne nevedla žádná neosobní ušlechtilá pohnutka ani žádný obecný zájem. Byla to jen pouhopouhá chuť to napsat. Ať už je to správné, nebo ne, je to prostě tak a já shledávám střízlivě, že žádná ze tří možností neplatí pro mne zcela a jednoznačně. S výjimkou první, jež zcela jednoznačně pro mne není. Měl jsem tedy odložit pero a dělat něco užitečnějšího. Leč, jak vidno, nut-

kání je někdy silnější než všechny rozumové důvody. Snažím se oslabit pocit viny vědomím, že výhodou a předností každé knihy jest, že může být kdykoliv zavřena a odložena.

POVAHA JE OSUD ČLOVĚKA

*Ó, jak milujeme pokrytectví,
když zapomnět jsme uměli,
že smrti býváme blíž v dětství
než v létech, kdy jsme dospělí.
Ještě žal křivdy srká z misky
ospalé dítě, já však mám
dnes důvod sotva špulit pysky
a na všech cestách jsem tak sám.*

(Osip Mandelštam, 1932)

Občas si myslím, že po svém narození jsem byl plnější cenných hodnot než ve stáří. Je podružné, že tehdy byly ve stavu zárodku, nerozvité, klubající se, slepé, jen nejasně slyšící, a přece tolik mnohoslibné. Ale nevyjádřil jsem se přesně: nikoliv podružné, ale druhotné.

Narodil jsem se 22. srpna 1922 v Praze.

Bylo krátce po válce a přitom, zatím nepozorovaně, pod povrchem společenského a politického dění už bublaly kvasinky války další, ještě daleko strašnější. Snad jediné radostné konsta-

tování, které se dá o té době říci, je, že jsem se narodil: o ničem lepším nevím. Když se konala mírová konference v Paříži za předsednictví prezidenta Poincarého, nebyl jsem ještě na světě, ale když ministr zahraničí dr. Edvard Beneš odjížděl do Locarna ve věci důležitých smluv, to už jsem poskakoval po Městském velkém parku u Wilsonova nádraží, kam mne babička vodila na procházky, a vozil se za korunu v malém kočárku taženém poníkem. Protože je sám každý svým vesmírem, je místo našeho narození a místo, kde jsme prožili velikou část dětství, jakési centrum, pupek a ohnisko světa. V mém dětském světě mi bylo blaženě. Starosti a vrásky na tváři dr. Beneše jsem ani v duchu neviděl a nevěděl o tom nic. Netušil jsem pochopitelně, že jednou se mne tohle všechno bude náramně týkat a důkladně to zpotvoří můj život. Zatím byl svět barevný a lesklý jako mýdlová bublina. Uchvacující a plný tajemství. Lákal mne svou nevypočitatelnou a nedefinovatelnou krásou: večerní Václavské náměstí s neonovými reklamami, kavárnami, bufety a divadlem, to byl pro mne ten *velký svět*, do něhož jsem neměl přístupu. Závídel jsem dospělým a nenáviděl je, spatřuje v nich překážku, jež mi brání v rozletu. Ach, ta dětská nedočkavost...

A tady, v tom *ohromném lunaparku*, obklopen péčí rodičů a dospělými vůbec, jsem zbystrně vnímal vše, co se života a světa nějak dotýkalo. Nejčastějšími slovy, která jsem v dětství kolem sebe slyšel, byla slova *Bůh, láska, poměry a peníze*. Nebyla to náhoda: vždyť opravdu jsou to slova vyjadřující ty

nejzákladnější a nejdůležitější, skoro podstatné pojmy. Cosi zarážejícího bylo však v souvislostech s těmito pojmy a s mnohými zdánlivě si odporujícími aspekty. Bylo řečeno, že Bůh je. A otec pravil, že není dovoleno o tom pochybovat. Také mne dal pokřtít, a tak jsem římský katolík. Chodil jsem do kostela, ke zpovědi, k přijímání. Tak dobře: Bůh tedy je. O poměrech se většinou lidé vyjadřovali mávnutím ruky, ale ne právě v pochvalném smyslu. Láska, to bylo vzrušující slovo: záhadné a přitahující, dráždící smysly a zvědavost. Hlavní záhadou však byly peníze. Na jedné straně se pravilo, že jsou důležité a že se vše kolem nich točí. Tedy – peníze. To slovo jsem slyšel přechasto, ale co je zajímavé, nikdy ve smyslu, že jsou, ale naopak, že nejsou. Tady jsem poprvé v životě stál před velkým filozofickým problémem: na jedné straně jsou, tedy je tu jejich *jsoucnost*, na druhé straně prý nejsou: tedy *nejsoucnost*. Snad odtud pramenila má pozdější záliba ve filozofii, které jsem se amatérsky, ale o to vášnivěji věnoval. Záhada s penězi, s jejich *jsoucnem* a současně *nejsoucnem*, se v dospělém věku snadno a srozumitelně vyjasnila – peníze jsou, ale ve vlastní kapse jich zdaleka není tolik jako v kapsách těch druhých.

Pokusím se o zpětnou procházku vlastním životem, vlastní minulostí. Pokusím se zachovat vše, pokud mi paměť dovolí, jak se skutečně odehrálo, a nebudu si nic vymýšlet; ostatně je stará omšelá pravda, že život je nejlepší autor. A je ovšem *kýčář*, který kašle na všechny estetické nároky a požadavky. Nebudeme se

však stydět tu *kýčařinu* života předeštířit čtenáři, neboť kýč života má svou zvláštní a nedostižnou sílu i půvab.

Když se vracíme ve vzpomínkách zpátky, stojíme před nejtěžším úkolem: leccos je už časem zamlženo a nezřetelné, takže musíme zabránit nutkání dodatečně si události upravit nebo „*doformovat, dodělat*“. Zdeformovali bychom je tím a vlastně prolhali. Mnohé dávno zaniklo a uložilo se k pohodlnému odpočinku kdesi v podvědomí. Proto musíme pracovat s citem a přitom racionálně, uvědoměle a svou fantazii spoutat kázní.

A jedno *boží přikázání* pro autory memoárů zní: nekrčit se a neponižovat, ale také se nevytahovat a nečinit se „lepší“.

Dovolte mi citát. Jednou se Susia modlil k Bohu: „*Pane, tolik Tě miluji, ale nebojím se tě dosti. Dej, abych před Tebou stál v děsu jako jeden z Tvých andělů, kteří jsou prodchnuti Tvým strašlivým jménem!*“ A Bůh vyslyšel jeho modlitbu a jeho jméno proniklo Susiovým skrytým srdcem, jako se to děje andělům. Tu Susia zalezl pod lůžko zmítán živočišnou hrůzou jako malý pes a zavyl: „*Pane, dej, ať Tě miluji opět jako Susia!*“ A Bůh jej vyslyšel i tentokrát.

Ano, nekrčit se, ani nevytahovat.

Jsme jedinci, jsme produkt, ale s nadějí na svobodu. Formuje nás genetické dědictví, poměry, výchova, osud, prostředí. Celá živočišná říše je jako my – dílo a dítko boží. Zvíře je však bez naděje. Člověk nadějí má: může se stát osobností, tvůrcem, třeba Beethovenem. Snad nejstrašlivější hřích a zločin je zmařit

tuto naději a šanci. Jsme produkt naturalistických zákonitostí, a přece ještě něco navíc: můžeme se dopnout ke skutečné vnitřní a jediné pravé svobodě. Nuže dobrá, říkám o sobě, že jsem byl formován rodiči, výchovou a vším, co vytváří lidskou povahu. Pokusím se rozplést ta pásma vlivů, pokusím se rozplést ten proud tolik podobný pletenci vánočky a rozpojit povahu, možnosti, jež jsem měl, okolnosti, v nichž jsem žil, a zvážit sílu nebo slabost, jíž jsem s tím vším naložil. Jedno je jisté a často to opakuji – povaha je osud člověka.

OŠKLIVÝ ŽIDOVSKÝ CHLAPEČEK

Z prvních let mého života mi zůstává jakýsi zmatený, a přece jen někdy zřetelný obraz a dojem: cosi teplého, neklidného, rudého, hřejivého i bolestného. Otec byl kožešník, měl salon v centru Prahy, Ve Smečkách u Václavského náměstí. V té době byl salon o chloupek více nóbl než nejvýpravnější výkladní skříň obchodu – a otec toužil být nóbl. Poznal se s mladou učednicí kloboučnictví Martou Grimmovou z Mělníka. Moje matka byla za svobodna modelkou a předváděla dámské róby i v Paříži. Všichni říkali, že prý byla velmi krásná – se svou láskou k ní to neumím objektivně posoudit. Můj otec měl pověst znamenitého, ba vynikajícího dělníka. Dělal ručně, jen nejnutenější věci se šily na stroji, na skvělých singrovkách. Otec pracoval důkladně a poctivě. V tom spočívala troška i jeho zkáza. Byl drahý, a navíc ani se zákazníkům neuměl obratně zacházet;

chyběla mu obchodnická mazanost a jisté (třebas férové) lišáctví. Byl to dobrý, ale chudý živnostník, který však při své poctivosti nemohl nikdy zbohatnout. Se zákazníky jednala moje matka: měla vrozenou vlídnost, do níž se nemusela nutit ani ji předstírat, a ovládala tři jazyky.

Otec byl svým způsobem podivín. Snad je to příliš silné slovo, ale skutečně byl něčím v tomto směru. Zařídil si závod ve druhém poschodí, jsa přesvědčen, že je to noblesnější než nejhonosnější výkladní skříň na některé z hlavních tepen města, a nemýlil se zcela. Měl pověst věčně nenaloženého bručouna a mrzouta. Trpěl obrovskými výkyvy nálad, šel z jedné krajnosti do druhé. Když si někdy po obědě zdříml na otomanu, probudil se v náladě vraha. ale o chvíli později už si pobrukoval nad rozpracovanou liškou, kunou, štuclem nebo dámským kožichem. Dbal na dobré zdání a faktem je, že měl nejen znameňitou pověst jako kožešník, ale patřili jsme k té sociální vrstvě, které se tenkrát říkalo „spořádaná, lepší rodina“. V časech, kdy se obchody hýbaly, zaměstnával dva dělníky a sám nedotčen seabeméně jakýmkoli sociálním uvažováním s gustem zadržoval „Mehrwert“ čili nadhodnotu dle Marxe, aniž věděl, co zločinného z marxistického hlediska činí. Byl to takový malý, drobný, maloměšťácký vykořisťovatel. Neměl žádné vzdělání. Měl rád bohaté a vznešené lidi. Říkával, že jedině ti si koupí kožich nebo virginskou vydru. Kromě toho mu bohatí vždy imponovali. Když zaslechl slovo „komunista“, dostal nervózní

tik do ramene a na tváři se mu usadil výraz upřímné ošklivosti. Byl stoupencem dr. Karla Kramáře, silné to pravice národní demokracie.

Moje maminka byla Židovka a s tím se otcova matka těžce smířovala. Kromě toho měl otec velký sklon k antisemitismu. A já, když jsem se narodil, jsem byl slabé a křehké dítě, nabývající však stále více židovské rysy: byl jsem takový ošklivý židovský chlapeček. Přistihl jsem někdy otce, jak si mne zkoumavě a skoro nedůvěřivě prohlíží: *Tak tohle je můj syn, to židě?* Narodil jsem se jako slaboučké, útlé a subtilní dítě, křehké snad až moc. Představuji si, jak rodina stála nad mou kolébkou v mírných rozpacích: měla radost z narození potomka, což je vždy a všude radostná událost, nebo převažovalo zklamání nad tak slaboučkým tvorečkem?

Maminku si pamatuji dost přesně. Vidím ji, tichou, mírnou, nemnohomluvnou, jak jedná se zákazníky. Mělo to formu. Nikdy nebyla servilní ani jim nevnucovala zboží a zakázky. Otec byl pravý opak. Když jsem ho viděl, jak obskakuje tlusté uzenářky se svým „*zajisté milostivá*“, „*ano, tady to projmeme a tady zvedneme rantl, bude vám to slušet, milostivá*“, věděl jsem, že nikdy nebudu kožešníkem. Maminka byla moje jistota a mír v duši. Jednu dobu jsme bydlili v Žitné ulici, ale otec přespával v salonu. Říkal, že z pracovních důvodů, ale ve skutečnosti proto, že chtěl být nekontrolován a večer si někdy zařádl. A tak rodina, to jest maminka, babička a já, jsme měli byt v Žitné ulici č. 28. Za soumraku si mne maminka vzala na klín, posadila se k oknu, vzala

knížku, ukazovala mi obrázky a četla nebo vyprávěla. Nechtěl jsem jíst, museli mne nutit. Abych byl silný a zdravý, jak pravili. Prosili, vyhrožovali, vše marné. Nimral jsem se v jídle a těšil se už, až to utrpení skončí a já snad budu moci jít ven, někam s kamarády. Když všechno selhávalo, zkoušela to maminka s triky a s něhou. Posadila mne na okno a sledovali jsme provoz a život v Žitné ulici. „*Tamhle je povoz s kořmi, tak, Miloušku, jedno sousto za koníčka, ano? A jednu lžičku za toho druhého koníčka. A jedno sousto za tatínka, a jedno sousto za babičku...*“ To dalo práce a úsilí, než jsem snědl malou večeři!

O mnoho let později, v dobách školních, maminka byla mým andělem strážným. Když mne otec nechtěl pustit ven, řka, že bych se měl spíše učit než „*někde trajdat, mařit čas a dělat lumpárny*“, ona se plaše a nesměle přimluvila. Když otec užuž nabíral síly k rozzuření, s nebeským klidem ho zmírnila. Byla dost nenáročná a přesto, že kdysi dělala modelku, nijak zvláště se neupínala k ženské marnivosti a nedala mnoho na parádu. Pořád ji vidím před sebou jako uhnětenou ze stínů, oparu, něhy a hlubokého, citově vroucího duševna. Stála několikrát modelem na různých výstavách a malíř Šafařík, sice žádný génius, ale přece jen dobrý malíř, ji namaloval v kostýmu Carmen. I podle toho portrétu se dá soudit, že byla nevšední a oduševněle krásná. A také ji ve vzpomínkách vidím zvláštním způsobem smutnou. Ve výrazu očí a v podivném úsměvu: ať tak či onak, smutek v ní byl. Podle všeho nebyla ve svém manželství příliš šťastná.

MOJE DRAHÉ SESTŘENICE

Balzac říká, že muž má mít sedm žen, každou s jiným určením. To by se mi velmi líbilo, ale myslím, že dnes je to jaksí nad poměry. Dále Balzac tvrdí, že první eroticko-sexuální zkušenosti bývají se sestřenicemi. Já měl dvě. Dnes je doba, kdy se sluší a patří spouštět hloubkovou sondu do nevědomí a dát najevo, že víme, co je to psychoanalýza. Jenže já dávno předtím, než jsem taková slova slyšel, už jsem se choval tak, že jen důkladná psychoanalýza to může pořádně objasnit.

Dvě sestřenice a já – naše hravost byla obdivuhodná. Každou středu odpoledne šla teta Evženie do kavárny „Šroubek“ na takzvaný *babinec*. Několik starších, vážených, důstojných a obrovsky hloupých dam tam nad kávou propíralo svět. Většinou, myslím, dospívaly k závěru, že svět je na šikmé ploše, šine se ke zkáze a mravnímu rozvratu, s čímž teta Evženie vášnivě souhlasila, netušíc, jaká mravní zkáza se zatím děje u ní doma. Ještě jí bylo vidět na paty, a už myši měly pré, šťastny, že kočka není doma. Říkám, naše hravost byla bezmezná. Napnuli jsme po nábytku pomocí připínáčků ubrusy, prostěradlo, dečky, čímž vznikl veliký stan. A v jeho přítmí se hrálo. Na co? Na „doktora“ nebo „na tatínka a na maminku“. Hry, které skýtaly nejvíc možností: ohmatávali jsme se. Sahali si na zakázaná a hříšná místa, jež kupodivu většinou sídlila v kalhotách a sukni. Už tenkrát jsem žil pod tyraníí věčné sexuální žádostivosti, s tou despoticickou permanentní erektivitou. Hrál jsem doktora, který přicházel prohlédnout pa-

cientku. Tou byla Eva, o rok starší než Hana, a vzrušením sotva dýchala. Stan tvořil záhyby a zákoutí, o to bylo prostředí žádoucnější. A čas šíleně letěl, teta se vracívala kolem šesté hodiny, teď bylo pět a my ještě nebyli na vrcholu svých odvážných hmatů. Přitom půl hodiny bývalo zapotřebí k tomu, abychom dali byt zase do pořádku, všechno uklidili, aby nikdo nic nepoznal. Když už je tak hloupý, že nezná děti... Pak přišla teta, byla spokojená a ptala se na domácí úkoly. Pracovali jste? Holky mlčely jako zařezané, já bezostyšně, bez zábran a skoro s požitkem lhal: „*Ano, nehnuli jsme se od učební látky, ovládli jsme vybraná slova na S: sypati, sýr, sýkora, sýček, syn, sytý, syrový, sysel.*“

„*Dobře,*“ pravila teta, „*za chvíli bude večere, tak koukej mazat domů, ať vaši nemají strach!*“

Doma strach neměli, jen otec chtěl občas vidět žákovské sešity. V nich se to jen hemžilo červenými výstrahami, opravami, hrozbami důtky. Ale na to já nemyslel, šel jsem spát a usínal jsem jako andělíček.

Kapitola o mém dětství se blíží jaksi k závěru, ale ještě než skončí, rád bych ji doplnil několika vzpomínkami nebo spíše obrázky; dle mého soudu velice důležitými.

Je parné léto, podvečer, pohádkový čas, který má navíc hodnotu prázdnin, a škola je nebezpečí tak vzdálené a neskutečné. Strýc zapřahá dva černé koně do korby a jede se na jetel pro krmení. Už teď bučí ve stáji hlady některé z dvaceti krav. Jsem osmile-

tý, devítiletý, dvanáctiletý kluk. Sedím hned za vojem a strýc mi předá opratě: intenzivní pocit štěstí a rozkoš. Dva oblouky, plné a lesklé, dva koňské zadky přede mnou se třou o sebe, nádherné ocasy odhánějí mouchy a ovády a vzduch je prosycen nejvzrušivějšími vůněmi na světě – obilím, večerem, jabloněmi, jetelem, koňským pachem, zeminou, travou, senem. Celý svět je nádherný, barevný...

Ve velkém sále paláce Lucerna je výstava kožešníků. Úzký pruh prostoru tam má pronajatý i můj táta. Je tam celý den, od rána do večera, kdy se zavírá. Nemůže, ale hlavně nechce opustit ani na minutu tohle důležité místo. Tady předvádí a nabízí svou práci a dělá si reklamu. Matka mu nosí v kastrůlku jídlo a já jdu s ní. Kožichy, képy (kožešinové čepice, pozn. red.), lišky, rukávníky předvádějí manekýnky. Jsou štíhlé, vysoké, dráždivé, tajemné a nedostupné. Vyšší bytosti z nedostupného světa. Poodhrnutým závěsem zahlédnu, jak se převlékají... Je to jen mžik, ale stačí, aby ztuhla krev. Jedna z nich má právě svou nádhernou štíhlou nohu na židli a navléká si punčochy. Ten obraz navždycky zůstane v mé paměti.

Po obvodu parku na Karlově náměstí byla vždycky o Vánocích pouť, jak má být: střelnice, kolotoče, cukrová vata, turecký med, houpačky, aligátor v zeleném smrdutém nálevu ve vaně, jízdá smrti, bramborové divadlo, nejtlustší žena na světě, stánky

s vuřty a limonádou. Všechny peníze jsou utraceny, ale vuřty voní omamně a pronikavě, sliny se sbíhají. Marně ovšem. Jakási paní s kožešinovým límcem se zakousne do vuřta, až jí omastek teče po bradě. V té chvíli jsem si přísahal, že to jednou musím někam dotáhnout, udělat díru do světa, zbohatnout – a pak že si koupím celý ten stánek s vuřty i s tou limonádou.

Ve škole, kterou nenávídím, se kluci dost často perou. Vrcholně si to hnusím a kromě toho se cítím strašně slabý a zbabělý. Hned jak začnou, klidím se raději stranou. Nejspíš jdu na záchod, kde se věnuji hlubokým myšlenkám o životě. Otec říká, že „*správnej mužskej musí bejt zdatnej!*“. Nutí mě proto chodit do Sokola. Nenávídím to. Sportování mne smrtelně nudí. Kromě toho to v sokolovně strašně páchne zpocenými těly, cvičkami a záchodem. Kluci do mě strkají a mnohokrát mi řekli *srobe*. Ulejuvám se, jak to jen jde, a chodím „za Sokol“. Otec mi jednou přišel naproti, a všechno prasklo. Na několik dní se pak rodinný život zakabonil.

V tátově salonu je veliké zrcadlo, kožené klubovky, kulatý stůl s módními časopisy a krejčovské panny. Některé zákaznice jsou mým ideálem, jsou nadpozemsky krásné, žádoucí, přímo nemravně pěkné a elegantní a hlavně – starší. A to mě láká. Rozhodně to nejsou pometla jako ty holky ve škole, za které se stydím a s žádnou z nich bych se nikde neukázal, ba

ani kousek po chodníku nešel, aby si snad někdo nemyslel, že s nimi něco mám.

Národní divadlo. Přesně v devatenáct hodin se otevírají dveře zleva a zástup tísnicí se u nich už přes hodinu je konečně vpuštěn. Nastává zuřivý úprk nahoru, na druhou galerii. Dnes zpívá Vilém Zítek, Ada Nordenová, Jan Berlík, u dirigentského pultu bude Přemysl Charvát nebo Milan Zuna, možná snad sám Otakar Ostrčil. Ať tak či onak, dole na jevišti se zase budou dít fantasmagorické, povznesené věci. Hudba rozechvívá smysly i představivost. Je to zase útěk od skutečnosti, která se mi tak nelíbí.

Ve Stavovském divadle se hraje komedie Edmonda Konráda „Svět, kde se žebra“. Vidím ji už počtvrté, protože v ní hrají Hugo Haas, Eduard Kohout – a Jiřina Šejbalová. Tu jsem obdivoval i jinak než jen umělecky. Jednoho dne – patrně v sobotu po odpoledním představení – stojím opět u zadního vchodu vedoucího k hereckým šatnám, abych spatřil tyto vyšší bytosti. Muselo to být v zimě. Vidím Eduarda Kohouta v dlouhém plášti s perziánovým límcem, jak vyjde ze dveří. Má nízký klobouk – tralaláček. Zastaví se, vyjme cigaretu, zapálí si, mohutně vyfoukne kouř, dá si několik šluků a pak nádherným obloukem cigaretu odcvrkne. Umiňuju si, že jednou budu také tak slavný a budu hodně kouřit, protože to výborně vypadá. Druhá vyšla Jiřina Šejbalová

v polokožichu z černých breitschwanzů, což jsou drahé, nejjemnější kůže z ještě nenarozených oveček. Odhadl jsem, že kožich je od firmy Růžek a Löwenstein. Bože, jak té to slušelo! A třetí vyšel Hugo Haas. Čekala na něho ukrutně hezká dívka a hned se k němu připojila. To už byl moc silný dojem. Zase jsem pocítil mučivou, svíravou závist. Žena pro mne tehdy byla nejvyšším vrcholem i smyslem vesmíru, ďábelsky ovšem nedosažitelným. Ale to není vše. Završení všech dojmů mělo teprve přijít. Vyšli dva kulisáci a opřeli se o veřeje dveří – snad aby se nadýchali čerstvého vzduchu. Jeden měl kastrol a lžíci. Odklopil pokličku a já ucítil fantastickou a pronikavou vůni husích drůbků s rýží. Měl jsem příšerné laskominy a nutkání poprosit aspoň o jedno sousto, ale nesebral jsem odvalu. Tehdy jsem znovu pocítil v hrudi jakési heroické odhodlání a předsevzetí přímo slavnostní, že to musím v životě někam dotáhnout. A pak že se do husích drůbků zahrabu.

Prázdniny na statku, nádherné nohy manekýnek, touha po vuřtu, obluda školy i Sokola, opera, hudba, divadlo, žárlivost na Haase – to všechno byly jen tenké stružky pod povrchem se slévajícího kalného jezera podvědomí, pozvolna však a nepozorovaně formující povahu. Emoční labilita a zděděná hrůzná nemoc, o níž bude řeč později, tu povahu zvolna a spolehlivě modelovaly. Nemělo trvat dlouho, abych poznal, že pro život to není povaha právě nešťastnější...

EJACULATIO PRAECOX

Svět mého dětství se vlastně smršknul na ulici Ve Smečkách, na Václavské náměstí a na hlavní tepny Prahy. V ulici Ve Smečkách bylo totiž skoro všechno, s čím se člověk na své životné pouti setkává: kdyby na jejím začátku stála porodnice a na konci u Václavského náměstí ještě hřbitov, bylo by tam úplně všechno. Hospody, koloniál, řeznictví a uzenářství, dva biografy, módní dům Koumar krejčí, v jehož prvním poschodí byl luxusní pánský krejčovský salon a nahoře masérský salon – prostě nevěstinec.

V tom bordelu byly pochopitelně prostitutky, sice jen čtyři, ale pěkné. Všechny se mi líbily a díval jsem se pořád z okna, abych je viděl, když někam šly. Zvláště jedna byla pěkná, do ní jsem byl zamilovaný. A přestože jsem leckde slyšel různé řeči o té spodině společnosti, o těch nemravách, byl jsem jimi čím dál více přitahován a zvědavě jsem si je prohlížel, hledaje, co zvláštního a ďábelského na nich uvidím. Neviděl jsem však nic. Jen mne vzrušovaly. Ta, která se mi nejvíce líbila a o níž jsem před usnutím snil – představuje si nejdráždivější situace – se jednou na mne usmála. Tehdy jsem se rozhodl, že až trochu dospěji, ušetřím si na ni. A splnilo se mi to. Teď přeskočím pár let... Když mi bylo kolem patnácti, ona stále dělala své řemeslo a pořád byla pěkná. Nádherné pevné nohy, dokonalý zadek, vzrušující přisprostlá tvář, vlasy černé jako uhel. Měl jsem trému a dvakrát jsem to vzdal; čekal jsem na ni, ale když šla, neměl jsem odvahy a nechal ji projít kolem sebe. Srdce mi bušilo až v krku: stud, strach,

tréma a lačný chtíč. Až jednoho dne, stál jsem zase na chodníku a čekal, netrpělivý a rozrušený. Konečně šla. Pokročil jsem jí vstříc, ona se zastavila a ležérně řekla: „*Copak chceš?*“ Myslím, že jsem ze sebe vypravil přiškrceně: „*Já bych...*“ Dál už jsem se nedostal. „*Tak pojd!*“ odpověděla. Vedla mne o dvě ulice dál, do starého tmavého baráku. Šli jsme po úzkých vrzajících schodech do prvního patra. V domě všechno páchlo a bylo odporné: špína, moč, zatuchlý vzduch. Otevřela jedny dveře a ocitli jsme se v malé místnosti. Bylo to děsivé prostředí: tma, na stropě slabá žárovka podělaná od much, stůl, dvě židle a kanape. To bylo vše. I tady páchla špína a nečistota. Uprostřed místnosti stál kýbl na použité prezervativy. Sedla si na kanape a chvíli mě zkoumavě pozorovala. Tvářil jsem se asi ohromně pitomě a pro ni to musel být pohled pro bohy: pubertální kluk, nesmělý, zajíkáající se, plný lačnosti i studu. Řekla, abych si sundal kalhoty a nasadil si prezervativ. Poslušně jsem to učinil, podoben stroji a přitom tolik stroji nepodoben. Byl to významný okamžik mého rozdychtěného, nezralého života a právě tak jsem jej také prožíval. Vylíčím-li s určitými podrobnostmi následující děj, není to ze záliby v nechutných detailech a popisnosti, ale z přesvědčení, že každé slovo, každé gesto a každá maličkost se tu proměňují v neklamnou výpověď. Prozrazují rozhodně více, než by dokázal pokus o charakteristiku oné „hluboké vnitřní duševní procedury“.

Ona sama si sundala sukni, ale blůzičku a svetr si nechala. S neobratností směšnou a dojemnou jsem k ní ulehl. Poté

zkontrolovala ještě, zda mám správně nasazenou ochranu. Pak rozevěřela nohy. Nesměle jsem pípнул, že bych rád viděl řad. Zavrtěla hlavou, že ne, a pronesla svým způsobem nádherou větou: „To je jen pro mého chlapce.“ Nyní jsem usiloval o to hlavní: vniknout dovnitř, do středu toho žádoucího a hříšného těla, po němž jsem tolik toužil. Pomáhala mi rukou, ale nešlo to. Nevzrušena, byla vlastně nechtěně nepřístupná. Coitus nebyl možný, neboť nebyly splněny základní předpoklady: erekce penisu muže a lubrikace vagíny. Dostal jsem se jen na krajíček, ale vzrušení bylo tak silné, že po několika minutách se dostavila ejakulace. Bylo jasné, že je ráda. Pocítila úlevu, že se zbavila toho dětinského nezralého pokusu, toho pubertálního „zákazníka“. Tak jsem prožil první *ejaculatio praecox*. Tím všechno skončilo. Prezervativ byl odhozen do kýblu, ona se oblékla a začala spěchat. Ve mně fakt a průběh první soulože – vlastně jen pokusu o soulož – vězel v mysli jako trn v těle a zafixoval se v komplex méněcennosti, v utkvělé představě, jež mne dlouho pak provázela životem. Měl jsem hrůzu z onoho *předčasného výronu semene*, které se vždy neodvratně dostavovalo. Na dlouhou dobu mne to mělo poznamenat.

Po vylíčení toho, jak jsem se ve vší trapnosti poprvé „pomiloval“, musím se zmínit i o tom, co bylo tak typické a charakteristické pro jalovou dobu toho pubertálního věku, kdy masturbace má člověka ve svých spárech a nahrazuje mu plnohodnotný sexuální život. Masturbace byla totiž neodmyslitel-

nou součástí našeho klukovského života. Nevím, jaký by mělo smysl to zapírat.

Onanovali jsme většinou nad fotografiemi žen, v tehdy dráždivých a „nestydatých“ pozicích. Božíčku, jak se doba změnila: co tehdy bylo „nestoudné“, je dnes nejslušnější běžná pozice! Tehdy stačila žena v plavkách nebo s obnaženými nohama, a už to byla „neslušná“ fotografie. To, co na nás dennodenně útočí ze všech plakátů a obyčejných fotografií v novinách, bylo tenkrát nepředstavitelně odvážné, málem pornografie. Pokrok je neúprosný a v této oblasti našel nejpříznivější půdu: směrem k nechutnosti, vulgaritě a často degutantnosti vyrazil plnou parou a dosáhl úctyhodných met. Pomalu nemá už mezí ani hranic a to, co má být krásným, vzrušujícím a intimním individuálním zážitkem, je záplava nevkusu a falešně pojaté „odvahy“.

Když jsme tak masturbovali nad fotografiemi (většinou filmových hvězd), zjistil jsem, že po čase, aby dráždivost neklesla, je nutné vyměnit i fotografie. A tak mne napadlo, že i v životě to s tou sexuální věrností jednomu a témuž sexuálnímu objektu nebude asi tak strašné a že to nelze brát příliš dogmaticky.

ZÁSADY A PRAVDY

Není možné líčit mládí a přitom pominout školu, to hrůzyplné strašidlo, tu obludu. Nenáviděl jsem školu. Tady mi brali osobní svobodu a vnucovali to, co mladý člověk – mylně a pošetile – nesnáší, totiž poslušnost a úctu k autoritám. Naslouchal jsem

učitelům, a vlastně je nenáviděl, ba dokonce jsem jimi pohrdal. Jistěže ne všemi, byli i takoví, které jsem upřímně ctil a kteří mi imponovali. Ale bylo jich málo. Většinou jsem naslouchal, ale v duchu tiše vzdoroval. Byl jsem neoriginální a tuctově typický mladý „buřič“ se vši hloupostí a nectnostmi toho věku. Směšný a nepůvodní insurgent – ale takových nás bylo mnoho, každý po svém, podle své úrovně a inteligence. Zcestnost i zase jasnozřivost mého myšlení se výrazně počala projevovat právě ve škole. Nemaje rád školu ani profesory, žil jsem v skryté opozici. V duchu jsem bojoval a polemizoval s profesory. Když některý přednášel, pozoroval jsem ho superkriticky, díval se mu třeba na oblečení a myslel jsem si: Tak vidíš, mudrci, tolik toho víš, a tady jsi učitelé za pár šestáků! Například v hodině zeměpisu, když profesor vykládal, kde leží Dardanely, říkal jsem si: Je to všechno nesmysl a ztráta času. Buď na tom jednou budu špatně, budu mít existenční problémy, a tak mi věru nastanou jiné starosti, než kde leží Dardanely. Nebo to někam dotáhnu, a pak vždycky budu moci stáhnout okénko u svého přepychového automobilu a zeptat se prvního kolemjdoucího: „Prosím vás, kde leží Dardanely?“ A on jistě ochotně a zdvořile odpoví: „To musíte jet rovně, pak vlevo, zase doprava a hned za rohem jsou Dardanely.“

Mnohé moudrosti, zásady a poznatky, které se nám snažili ve škole vštípit pro další život, jsem podroboval neúprosné kritice. Třeba moralita nesobeckosti: *Člověk má žít pro druhé*. Dobrá, říkal jsem si, ale co budou dělat ti první? A když dojdeme na konec

řady, ten poslední zůstane na holičkách? Nebo výklady o tom, že člověk má mít neúprosné, železné zásady. Tento omyl jsem brzy prokouknul. Zásada je strnulý princip, nutící ke stejnoměrnému defektu všude tam, kde je třeba řešit jednotlivě a odlišně. Zásadou jako jedním vrhem v kuželkách porazíte deset odlišných případů. Zásada jest jakési zdobně náboženství, dokonce je to náboženství proměněné v drobné. Jsou to berličky, jsou to chůdy. Kde žijoucí a silná povaha jedná vždy podle chvíle a okolností, po příkazu své zákonité bytosti, tam slaboch má zásady. Jaká to úleva pro samostatné myšlení! A naopak, kdo má vlastní charakter, nepotřebuje zásady, překážely by mu. Zásadovost je pomůcka, jest to prkýnko, držící ve správné poloze ruku, vyztužuje, co je bez kosti.

A přece si teď najednou budu zdánlivě odporovat. Ve svém starém věku učinil jsem nevývratný a oslňující objev. Věřte či nevěřte, ale je tomu tak: všechno, čemu jsme se kdysi v mládí z nerozumu vysmívali, čím jsme pohrdali, co nám připadalo mrtvé, strnulé a konzervativní, stařecké a neodvážné, vše, co znělo našim uším jako omšelá melodie starého kolovrátku, kterou už nikdo neposlouchá, to všechno... byly pravdy.

Je totiž opravdu lepší být poctivý než nepoctivý, je opravdu lepší mluvit pravdu než lhát, je opravdu lepší usilovat o to vidět věcem pod kůži, je opravdu lepší milovat než nenávidět, být sebekritický než nafoukaný, vědět, že obdarovaným je dárcem, a ne

naopak, být velkorysý, a ne malicherný... Dlouho bych mohl pokračovat, co všechno člověk musí zažít, protrpět a procítit, poznat na vlastní kůži, aby se pokorně a s pýchou objevitele vrátil k základním myšlenkám, jež od mládí slyšel, přijímaje je většinou s odporem a pohrdáním! Jaký ideál je ve slovech Shakespearových i pro toho, kdo o Shakespearovi nemá ani ponětí! Napsal ten velký básník: „... žil ušlechtilé z dobrých živlů složen tak, že sama příroda by mohla povstati a říci všemu světu: ano, to je muž!“ Co více dělá chlapa, co více ho zdobí než svaly a bicepsy, vždyť mužnost není věc pohlaví, ale duševních a mentálních kvalit. Pak muž budí úctu, aniž musí co dělat, pak získává respekt a autoritu. A Francouzi řeknou s obdivem „*A tout seigneur tout honneur!*“ Velkému pánu všechna čest.

OPERA, V+W, TOM SHARK

Žil jsem v Praze, která představovala vlastně celý můj svět, a v mých klukovských letech tu byla divadelní paleta pestrá a pro mne znamenala vizitku toho, že je to velkoměsto. Divadlo se skvělo v mnoha podobách, úrovních a formách: bulvární scény, operety, divadlo pro mládež, Spejbl a Hurvínek, dvě divadla patřící úspěšným komikům (Vlasta Burian, Jára Kohout), až po oficiální scénu Národního divadla, kamenného z nejkamennějších, hrajícího ve dvou budovách. Ale ani tohle divadlo, kamenné a oficiální, nebylo sterilní konzervou. Děly se tu mnohé pozoruhodné věci, experimentovalo se; za všechny stačí jmenovat éru

Hilarovu. Ač jsem ctil, obdivoval a miloval mnohé z činoherních herců, hlavní mojí láskou byla opera. Stojí za povšimnutí, jak se stalo, že jsem si nadlouho zachoval nepoškozený a nenarušený obdiv k opeře. Nevím už, kdo řekl, že opera je spojení vznešeného se směšným. Ve století, kdy existuje film a televize, a tudíž vládne neúprosný realismus, operní stylizace se zřetelem na hudbu a zpěv dostávala na frak a byla pohodlným předmětem výsměchu. Toho všeho jsem byl ušetřen vlastně díky sociálním příčinám: otcova šetrnost, vybíjející se hlavně na mně, nedovolila, abych chodil jinam než k stání za tři koruny na druhou galerii. Z té ohromné výšky a dálky jsem viděl jen celkovou skrumáž. Působila majestátně, k tomu zněla hudba, a já si pod stropem divadla připadal, že sahám po nebesích. Komičnost opery spočívá v detailech. Ty mně však nebylo dopřáno z galerie spatřit, a tak opera neztratila v mých očích nic ze své důstojnosti.

My jsme tenkrát žili ve dvou světech. Lépe řečeno – v jednom jsme žili a o druhém jsme věděli. Ten první byl všední, reálný, obyčejný svět. Domov, rodiče, škola, řeči o těžkosti života a všechno kolem nás. Ale pak tu byl ještě svět umění, hudby, divadla, filmu. A tenhle druhý svět měl na mne magické účinky, přičemž návrat do obyčejného světa byl krutý a nepřátelský.

Opera a hudba na mne působily jako alkohol: opojně rozněcující fantazii a působící fyzickou rozkoš. Kino přinášelo pohádky a iluze: ať to byla romantika milostných příběhů, v nichž Gary Cooper miloval Jean Arthurovou, a měli s tím potíže, nebo

jsem spatřil svůj ideál ženy, vampa Jean Harlowovou. Pokaždé jsme vyšli z kina zcela omámeni. Skvělé byly i americké veselohry – Laurel a Hardy nebo Harold Lloyd, i když ten už méně. A nad všemi panoval jeden bůh: Charlie Chaplin.

V biografech bylo možné se rozcitlivět nad osudy chudých dívek, které ku štěstí přišly, v divadlech čekala právě tak „Veselá vdova“ jako třeba drama s uměleckými ambicemi, v nočních podnicích zářily kabarety, Václavské náměstí svítilo večer desítkami reklam; snový svět – sladký, svůdný, zrádný – dovedl klučkově pěkně zamotat hlavu. A pak přišlo něco, co možno označit jako událost. V té řadě mnoha divadelních forem se vytvořila podivuhodnost: Osvobozené, pak Spoutané a opět Osvobozené divadlo Voskovce a Wericha. Ti dva, když jsem na ně narazil, znamenali předěl v mém zmateném a chtivém mladém životě. Voskovec, Werich a Jaroslav Ježek, aniž se sebestředně domluvili s Charlie Chaplinem, sehráli v mém životě dost slušnou roli. Když jsem poprvé viděl V + W v „Baladě z hadrů“, dostal jsem málem horečku. Ovšemže jsem všemu nerozuměl, hlavně politickým narážkám, ale vycítil jsem hned a okamžitě, že mám před sebou dvě velké osobnosti, které mne čímsi fascinují. Přidáme-li k tomu nádhernou Ježkovu hudbu, bylo moje zajetí dokonáno. V Osvobozeném divadle jsem si kupoval lístky k stání na balkoně a po představení jsem chodil k zadnímu vchodu, abych viděl své miláčky a prosil je o podpisy. Měl jsem každého z nich podepsaného mnohokrát. Někteří mne už znali, ale to nevadilo ani jim,

ani mně. Může se to pojmout jako beztvářost, ale také obráceně – jako šíře mé povahy: co všechno se do mne vešlo! Na tyhle rozkoše, které mi dávaly jediný smysl života, byly však zapotřebí peníze. Je hluboký omyl myslet si, že mladý kluk je nepotřebuje. Naopak – nikdo nepotřebuje tolik peněz jako mladý kluk. I když nejde samozřejmě o velké sumy. Můj otec byl však dosti šetrný. Uměl sice rozhazovat a být až marnotratný, pokud se jeho zálib týkalo, ale na matku a na mne uplatňoval filozofii šetření, o které často rozvláčně pěl přímo ódy. Já ale potřeboval peníze na detektivky (jednu dobu jsem vášnivě četl Toma Sharka, sešit stál korunu padesát), na divadlo, biograf a sem tam na humrový chlebíček v bufetu Rokoka. Otec mi však s gestem vezíra dával na týden maximálně pět korun. To byly drobtý a nestačily ani na třetinu mých potřeb! Na opery do Národního divadla jsem chodil dvakrát i třikrát týdně; byla to slavná éra Ostrčilova s vynikajícími pěvci. A kromě toho ty biografy! Pravidelně se chodilo do „Cinemy“ Vlasty Buriana, potom do „Besedy“ Ve Smečkách a ještě všude tam, kde právě hráli lákavý film.

Nouze prý naučila Dalibora housti. To je pravda jako máloco. Tak jsem kradl tátovi peníze z jeho portmonky, ale vždycky tak, aby to nepoznal. Pořád to však nestačilo. Tíseň prospívá důvtipu a vynalézavosti. Málo platné, „*nuzota z lidí lotry činí a vlky z lesů žene hlad*“ zpívali V + W. Táta byl filatelista a měl slušnou sbírku. Neměl však na tu svou vášeň čas, hlavně ne v sezoně, to jest od podzimu přes zimu až do jara. Se známkami se piplal vždy

v létě, kdy bylo méně práce. Nápad tu byl hned: kradl jsem mu známky a můj kamarád Robert Epstein mu je chodil prodávat. Věděli jsme, že to jednou musí prasknout, jenže tak daleko jsme lehkomylně neuvažovali. Tohle mistrovské dílo přelstění rodiče se dlouho dařilo. Spokojenost byla na všech stranách. Táta měl radost, že má další exemplář známek, já měl peníze a Epstein si vysloužil od táty pochvalu, jaký je hodný chlapec. Konec a následky tohoto roztomilého podvodu, který táta jednoho dne odhalil, teď přeskočím. Vylíčím je, až jednou budu psát nějaký horor...

Vzhledem k tomu, že se ze mne nakonec stal herec, čtenář by chtěl asi slyšet aspoň zmínku o tom, že talent se tu už tenkrát projevoval. Talent i tužby být hercem. Lituji, ale nemám-li lhát, musím říci, že nic takového nebylo. Když rodičům přišla návštěva, vlezl jsem si pod stůl a hrál – Kozinu a Lomikara. Tenkrát běžel český film režiséra Innemana „Psohlavci“, v němž Lamingena ztělesnil Theodor Pištěk a Kozinu Bedřich Karen. Já byl však uhranut Lomikarem. Ošklivý rys povahy: jsem kluk a všechny moje sympatie patří Svobodnému pánu Lamingenovi z Albenreuthu. To je u kluka neobvyklé gusto! Lomikar mne dopaloval, proč se s tou chamradí tak maže? Já bych s nimi jinak zatočil, říkal jsem si. Jen být takovým Lamingenem!

Divadlo, hudba a holky – to je dost zájmů, aby už nezbylo mnoho času na jiné věci. Prospěch ve škole byl stále horší a táta

zuřil. Měl se mnou velké plány. I když dost jednoduché: chtěl, abych byl bohatý obchodník. To sice nebyl nejhorší nápad, žel u mne neuskutečnitelný. Když jsem viděl otce, jak obskakuje zákaznice, věděl jsem, že nikdy kožešníkem nebudu. Otázka, čím budu nebo čím bych toužil být, byla stále aktuálnější, ale zůstávala bez odpovědi. Ničím jsem netoužil být, chtěl jsem hlavně *být*. Ocitnuv se však ve věku, kdy už by se nějaké touhy v tomto směru měly projevat...

Byl by hřích přeskočit údobí něžně legrační, kdy jsem byl v přechodném věku: už ne čirá puberta, ale ještě nic vyššího. Měl jsem dva přátele až na kůži – Františka Červinku a Petra Schulhoffa. S Červinkou jsme byli znepokojováni nočním životem Prahy. Tolikrát jsme slyšeli – *bahno velkoměsta*. Mohlo nás v tom věku něco více lákat a vábit než právě ono *bahno*? Ctnost neměla tolik půvabů. Proto jsme si jednoho dne s Červinkou řekli, že půjdeme chytit život za pačesy. Zamířili jsme do Kosího hnízda, což byl dost vykřičený podnik, s kapelou, nízkým vstupným, vonící hříchem. Našli jsme si stůl, objednali si nejlacinější víno a kolem sebe vysílali démonické pohledy, snažíce se vypadat hodně zkaženě. Pak se podařilo přilákat dvě dívky, jež si k nám přisedly. Večer tedy začínal slibně. Ale Červinka všechno zkažil. Najednou vyslovil jméno Vladislava Vančury, a už nás nikdo nezadržel, zkáza se rozjela. Začali jsme se přít o Vančuru a dvě dívky seděly jako na žhavém uhlí, majíce dojem, že sedí s dvěma velmi nudnými blázny. Po chvíli řekly, že musí na toaletu, zvedly

se a už se nevrátily. My pokračovali v debatě stále vášnivější, dívky nepostrádajíce, a přešli jsme se ještě cestou domů. Přišli jsme k ránu a rodiče byli přesvědčeni, že jsme se vrátili prolezlí všemi kanály a bahnem velkoměsta.

RADOST VÝRAZEM STATEČNOSTI

Společenský život byl rušný, někdy v něčem i honosný, určitým vrstvám se vábivě lesknul, jiné provokativně dráždil. I na zběžný pohled dával zřetelně vystupovat ostře se rýsujícím třídním rozdílům. V té době těžko mohla pravice mávat rukou nad hesly třídního boje: bylo možno jen soudit, jaké kdo zaujal stanovisko k tomuto neúprosnému sociálnímu faktu. Vytvářelo se nejpříznivější podhoubí socialistickým myšlenkám a hnutím. Krajní levice v komunistické straně, dávno už v hloubi duše bolševická, utěšeně zrála jako hrušky na slunci. Kdy odhalí své pravé pudy, kdy odloží svou masku, bylo jen otázkou času. Ten okamžik přišel dost záhy. Celkově to byla ideální doba pro smrtelně vážně míněné socialistické snahy i pro stejně důkladnou demagogii. Obojí si přišlo na své. Faktem zůstává, že uprostřed vším tím zmatkem a neklidem rozbouřené Evropy předvedla první republika demokracii, přes četné kletby zprava i zleva, vcelku nepošramocenu a neporušenu. Pro kulturní svět, umělce i vědce měly levé tendence magnetickou přitažlivost. Skoro všechna takzvaně pokroková a umělecky formálně průbojná jména se hlásila pod levé prapory. Nejinak bylo tomu s poezií a literatu-